

פרשת השבוע על פי אור החיים הקדוש

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

פרשת בא

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

1

למען שייתי אותותי אלה בקרבך. צריך לדעת למה דקדק לומר אותותי אלה, שיראה שניקד הטעם שהכביד לבו הוא לצד אותות אלה לשומם, שנראה שיש צורך בשמירת אותות אלה ולא זולתם. עוד אמרו בקרבך. ויתבאר על דרך אומרים ז"ל (שמ"ר יח ח) כי מעשה מצרים מעיד על האלהות כי הוא השליט והוא האדון, והאדון לצד שחפץ בישראל לקרבה לעבדיו ולדבקה בו, והיה חפץ להשכילם לראות ולהביט בעין הכחשת כל אמונה חוץ ממנו, ועדיין לא הראם כי הוא בורא רוח ועושה מלאכיו ורוחות, גם לא הראם כי הוא בורא אור וחושך. ולזה אמר למען שייתי וגו', פירוש לצד שאמר אליו כי אני הכבדתי את לבו יש מקום למשה לומר למה יאריך עוד הטורח ויצטרך ג"כ לשדר המערכות כי יש בכל מכה שינוי סדר מערכת הבריאה, אם להראותו את כוחו יתברך אשר אמר עליו מי ה' הלא הכה מכת הכרד והראהו ה' ידו הנפלאה ומה צורך להפך סדר הבריאה עוד, לזה אמר אליו טעם למען שייתי אותותי

אלה, פירוש אותות שאני רוצה לעשות בעולמי כדי שיכירו ישראל האלהות עדיין נשארו מהם אלה להשלמת האמונה. כי בכל שבע מכות שעברו אין בהם הכחשה למשתחוה לשמש או לירח, גם לאשר יטעה כי בורא הרוח אינו בורא העפר, והגם ששלט ה' על הארץ במה יודע כי הוא בורא רוח, הוא היוצר אדם וצר צורה. והוצרך ה' להראותם במעשה הארבה כי עשה מלאכיו ורוחות להביאם גם להחזירים, גם לשאת את המתים לכל יהנו מהם המצריים (תנחומא וארא יד). ובמכת חושך כי הוא יוצר המאורות ושלט בהם, גם יצירת החושך וגזר עליו לשמש עבות למצרים (שמ"ר יד א). ובמכת בכורות נודע כי הוא היוצר צורה בתוך צורה ומכיר טיפת הבכור. גם באמצעות מכה זו צוה ה' מצות קדש לי כל בכור (להלן יג ב), ויהיה זה לזכרון כי הוא יוצרו מבטן לעבד לו. ולזה כשמצא רשע זה הקשה ה' לבו, למען שייתי אותותי אלה שאני צריך לעשות לאות ולמופת לטעם הנזכר, יהיו בקרבך שתמצאנה אותו כוסות התרעלה גם כן לצד רשעו, וזולת טעם זה לא היה ה' משרד המערכות בשבילו לבד:

ב. ולמען תספר וגו'. צריך לדעת לאיזה ענין הוצרך לטעם זה, ולא הספיק בטעם הראשון שה' חפץ להשים אותות אלה כמו שפירשתי בסמוך. עוד מה הוא את אשר התעללתי במצרים ומה הוא ואת אותותי שנראה שהם ב' דברים. עוד צ"ל כוונת אמרו וידעתם וגו':

אכן כוונת הכתוב היא כי בא ה' להודיע כי אין תכלית הכוונה בהבאת האותות בקרבך לעשות נקמה בפרעה אלא לחזק האותות שהם עיקר האמונה בלב ישראל, כדי שיהיה רשום בל ישכח הנצח, כי כשיהיה בקרבך של פרעה יהיה בזכרון בני ישראל לעולם ועד. והכוונה על דרך אומרים ז"ל במס' חולין (עה) בד"ץ בן פקועה כי אם יהיו בו ב' דברים המופלאים יהיה מוזכר תמיד, וכשיראו שאוכלו בלא שחיטה לא יחשדוהו כי מוזכר הוא כיניהם כי תרי תמיהי מדכר דכירי אינשי. והנה באמצעות הפלא שיפליא ה' להודיעם כי הוא שולט ברוח וכמים וכעפר וכבעלי חיים וכאש ובאוויר וכדומה, אין זה מספיק שיוכר הדבר בתמידות לעולם לחקק האמונה, אלא באמצעות היות הפלאה ב' כי יפליא ה' להרע את פרעה ועבדיו להשקותם כוסות לענה מה שלא היה כן לכל גוי. וזה לך נעימות אמרי נועם, ולמען תספר באזני בנך ענין זה, והסיפור מן הנמנע שיהיה הדבר תמיד בזכרוןך זולת באמצעות ב' תמיהות, הא' את אשר התעללתי במצרים הרי תמיה אחת, הגם שהיה ה' עושה להם צרות שאין בהם שרוד המערכות והטבעיות, אעפ"כ לצד רוב הצרות והמכות עשר מכות, וכל מכה היתה של ארבעה ה' מכות לא עשה כן לכל גוי, הנה דבר תמוה, ותמיה זו לכר לא דכירי אינשי ולא יספרו מעשה ה', ואמר ואת אותותי פירוש האותות שעשה ה' תמיהה שנית שגם בלא ענין מצרים האות מעצמו הוא דבר פלא, ובאמצעות ב' פלאות תספר באזני בנך וכן בנך וגו', ותכלית המכוון בסיפור הוא וידעתם כי אני ה' ואין עוד ותכזיבו האמונות זולת זה. וכן תמצא שדבר אתנו ה' ברוך הוא, בהר סיני פתח דבריו יתברך אמר אנכי ה' אלהיך, וזה לך האות, אשר הוצאתיך מארץ מצרים (להלן כ ב), והוא שהקדים דבריו כאן ואמר וידעתם כי אני ה', כי יכירו בזה בחוש הראות צדק האמונה, מה שלא השיג אדם מהעולם עד העולם, ברוך אשר כן עשה לנו:

למען שייתי בקרבך, כי כשמצא רשע זה

4 כחצות הלילה. כבר דברו רז"ל (ברכות ד.) בטעם אמרו "כחצות" בכ"ף, ואולי שיכוין עוד על דרך אומרים ז"ל (ב"ר מ"ח מג) בפסוק ויחלק עליהם לילה כי ליל ט"ו בניסן היה, עוד אמרו ז"ל (ס"ט) כי הריגת ד' מלכים שהרג אברהם אבדה כמה אמונות, גם היתה מלחמה גדולה ועצומה ורשומה במלכי עולם, כי היו מלכים תקיפים ושלטו על ה' מלכים גדולים ותקיפים, ואדם אחד הוא ועבדי ביתו נצחום, לזה ציין לו הזמן ואמר לו כחצות הלילה הידוע בעולם שיצאתי לישע אברהם אביהם, כמו כן אני יוצא וגו':

ויקחו להם וגו'. קשה למה אמר ה' בתחלת ענין. ואולי כי רמז לדברים הנאמרים בדברי משה לישראל דכתיב (להלן פסוק כא) משכו וקחו וגו' ואמרו רז"ל (שמ"ר טז ב) משכו ידיכם מע"ז וגו', ודבר זה לא נאמר בדברי ה', והנה מדברי משה נשמע כי כן נאמר לו בנבואה, והוא אומרו ויקחו בתוספת ו' רמז שקדם דיבור ומה הוא משכו שאמר משה. עוד ירצה, להיות שאמר בעשור יכול לקח בעשור ישחט לא לקח בעשור לא יקח ב"ב ב"ב ב"ב ב"ב, ת"ל ויקחו לרבות אח"כ, ובמכילתא למדו דין זה של לקיחה ב"ב ב"ב ב"ב ב"ב מדין ק"ו, ודבר הבא בק"ו אם נמצא לו רמז בכתוב נסכים לומר כי לזה נתכוון. עוד ירמז, בדקדוק עוד תיבת להם, עוד אומרו תיבת איש, שלא היה צריך לומר אלא ויקחו שה לבית וגו', אכן ירצה על דרך אומרים ז"ל בפסוק ויקחו לי תרומה (תנחומא תרומה ג) ח"ל אמר הקב"ה [לישראל] קחו אותי [עמה] (עמכם), והוא אומר כאן לצד כי זו מצוה ראשונה הודיעם השגת המצוה כי בעשותה ישרה עליו ה' שכניתו בסוד וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (דברים כח י). גם אמרו (תיקונים תיקון כט) כי תיבת "מצוה" יש בה שם הו"ו, חצי בא"ת ב"ש וחצי בפשוט, והוא אומרו ויקחו להם איש, פירוש על דרך אומרים ז"ל (סנהדרין צג.) איש אין איש אלא הקב"ה, כי במצוה זו יקחו להם לקיחה גדולה ועצומה והוא איש שהוא אליהו מלכנו:

2. ולכל בני ישראל וגו'

עוד נתכוון לרמז לו כי דוקא במקום שיהיו כל בני ישראל פירוש כולם יחד יהיו ישראל לא יחרץ כלב וגו', זה לך האות כי אין זר אתם, אבל אם לא יהיו כולם בני ישראל ויהיה ביניהם איש מצרי יחרץ כלב לשוננו, הא למדת כי יראה שם משחית, והכוונה בזה לומר לו כי לא תועיל ערמה לבכורות להמלט שהגם שיתחבאו הבכורות המצריים בין ישראל לא ימלטו באמצעות זה, וכן אמרו ז"ל (שמ"ר יח ב):

עוד ירצה על דרך אומרו ז"ל (יבמות מה). יתב ביה עיניה וקטליה, גם אמרו (בכרות נח). ונעשה גל של עצמות, והנה דברים אלו כהשקפה ראשונה ירחקם השכל, כי איך תהיה ראות צדיק לרעה והלא כתיב (משלי כב ט) טוב עין הוא יבורך, גם צדין הרשב"י ז"ל (זוה"ק ח"ג ר"א). לרע עין המויק בעינו כי הוא חלק רע. אכן אחר ההשקפה בדקדוק אומרו יתב עיניה היה לו לומר ראה בו בעיניו, אלא להיות כי כל חלק רע שבעולם בהכרח כי יהיה לו דבר טוב המעמיד כל שהוא מהחינוי שהוא בחינת הטוב, כי חלק הרע שם מיתה יש לו ואיך יחיה ויהיה כמצאיות ואין צריך לומר שיתנועע וילך כבעלי חיים, לזה בהכרח שיהיה בו חלק כל שהוא מבחינה הנקראת חיים, וזה חלק טוב. ובזה תשכיל להבין מאמרם ז"ל (סוכה נב). כי לעתיד לבא יביא הקב"ה לס"מ וישחטנו במעמד הצדיקים וכר' ע"כ, ודברים אלו אין להם משמעות, כי לא יוצדק שחיטה למלאך, ולמה שהקדמנו תהיה הכוונה כי יסיר ממנו חלק המחייבה, וכהסרת ממנו חלק הטוב זו היא שחיטתו:

ו. בלשח אשכנז מאנג"ט.
שם, י"א, ה'
1. כסא מלך (מזרח) - מלך בית דוד.
11. המרור אשר מררו את חייהם, והוא סוד אומרו (קהלת ח ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו, ואילו לא היה המהירות שהוציאים ה' היו חוזרים ומשתקעים בוררים ומתבררים, והוא מאמר התנא ואלו לא הוציא וכו' עדיין וכו' והיינו עבדים לפרעה וכו' (כהגדה של פסח) דכתיב (להלן פסוק לט) ולא יכלו להתמהמה. ועיקר הגאולה היא הפסיעה, נמצאת אומר כי שלשתם יחד הם העיקר, ולזה היה הלל מדקדק לכורכם יחד (פסחים קטו):
12. יד חקת עולם תחגוהו. טעם שלא הספיק לומר לדורותיכם, והגם שאמרו ז"ל (במכילתא כאן) כי דורותיכם לבד הייתי אומר מיעוט רבים שנים תלמוד לומר חקת עולם לגלות על פירוש דורותיכם שהוא תמיד, עדיין קשה לא היה לו לומר לדורותיכם אלא חקת עולם. אכן יתבאר על דרך האמור (ברכות יב:) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך להביא לימות המשיח, ולמאן דאמר כל ימי חיך הלילות, אפשר כי אמר חקת עולם שלא תאמר תינה בימי החירות, בימי הגלות שאנו משועבדים מה מקום לזכרון לטובה שפסקה, תלמוד לומר חקת עולם, אפילו בזמן השעבוד בשעת גלויות חקת חקת ה'.

שם, י"ג, ה'
שם, י"ד, ה'

14. ומצות על מרורים. לפי פשט הכתוב, לפי מה שראינו שאמר ה' שצריך צלי אש ושיהיה שלם כו', זה יגיד שדעת עליון היא להראות בחינת הגדולה והחירות ואין רשות אחרים עליו, ולפי"ז גם המרורים שיצו ה' הוא לצד כי כן דרך אוכלי צלי לאכול עמו דבר חד כי בזה יערב לחיך האוכל ויאכל בכלל אות נפשו, גם בזה יוכר גדול העריבות כשיקדים לפיו מרורים, גם מה שהזכיר המצות הוא פרט אשר יכונן חיך אוכל יטעם לו הצלי והנה ג' השריגים יטעימו יחד. והוא רומז לג' דברים, הא' הוא הגלות שמררו את חייהם, הב' היא היציאה תיכף ומיד שלא הספיק בצקם להחמיץ במצרים, ג' אשר פסח ה' על בתיהם והוא בחינת הגאולה, כי עבר ה' בארץ מצרים ונתק חבל מוסרות העבות שהיו תוקפים בהם שהוא בחינת הבכורה וכמו שפירשתי הענין במקומו (לעיל יא ה), ושלשת הענינים יחד יחד היו צריכין להיות, וזולת א' אין נס בשנים האחרים, שאם לא היה הגלות לא היו משיגים אשר השיגו מהצירוף, ומה שבררו. ומה גם לפי מה שכתבנו במקומות אחרים כי גוי גדול עצמו שהוציא ה' ממצרים הם בחינות ניצוצי הקדושה ששם היתה ושם נמצאת, וסגולת הוצאתם הוא